ROMANTIC ELEMENTS IN ION HELIADE RĂDULESCU'S POETRY

Andreea Sabina Napeu
PhD Student, University of Piteşti

Abstract: Ion Heliade Rădulescu was an outstanding personality in the 19th century in the Romanian culture. His literary creation is extremely valuable and important for our literature. He was a romantic writer, who speeded the entry of the Romanticism into our literature.

Keywords: Romanticism, poetry, patriotism, lyrism, modernization.

Ion Heliade Rădulescu face parte din categoria autorilor romantici, un scriitor de mare anvergură, supranumit și „părintele literaturii române" (Rosetti, Gheție, 1969, p. 7).

În sens general, romantismul se caracterizează prin exprimarea experienţei şi a sentimentelor personale, punând accent pe drama umană, idealurile politice revoluţionare, iubirea tragică, misticism, exotism, folosind efecte de mişcare, pulsare, tensiune, contraste. Totodată, imprimă un caracter personal lumii exterioare, atribuind calități excepționale realității. Romantismul susține importanța primordială a subiectivităţii, a fanteziei creatoare, a spontaneităţii şi a sentimentului.

Paul Cornea fixează trei faze ale romantismului european: „romantismul apusean de dinainte de 1830 (antiiluminist, monarhist, religios, egoist, medievalizant, deziluzionat și contemplativ), romantismul apusean de după 1830 (umanitarist, sociologizant, energetic și titanian) şi romantismul răsăritean (proluminist, național, idealist, folclorizant, militant)" (Manolescu, 2008, p. 148).

O altă periodizare a romantismului îi aparține lui Virgil Nemoianu, care, în volumul *The Taming of Romanticism* (1984), observă două faze ale acestui curent: primul romantism (înainte de anul 1815) și al doilea romantism (între anii 1815-1848). Astfel, primului stadiu, care a luat naștere în perioada Revoluției Franceze, îi este atribuit numele de *High Romanticism* și se caracterizează prin vizionarism, misticism, radicalism ideologic. Cel de-al doilea stadiu este cunoscut sub numele de *Biedermeier Romanticism*, având drept trăsături înclinaţia spre moralitate, intimism, idilism, militantism, conservatorism, ironie şi resemnare.

Revenind la romantismul românesc, acesta este unul pașoptist: un curent cultural-literar, reprezentând, de fapt, o aspirație colectivă către creație. Principalele caracteristici ale acestuia sunt: autohtonismul, colorarea națională (particularizarea), precum și interesul pentru istoria națională. Perioada romantică reprezintă, așadar, o perioadă de acumulare, dar și una în care se realizează rapid arderea etapelor care se derulau consecutiv în literaturile occidentale.

Romantismul românesc este de tip Biedermeier, care reprezintă o variantă degradată a romantismului din Europa anilor 1790-1815 deoarece o el este „o dare înapoi, o reducere a pretenţiilor cosmice la o scară umană. Biedermeier este un romantism îmblânzit" (Manolescu, 2008, p. 149). Acesta se definește ca fiind impur, având o predilecție către compromisuri stilistice, dar și către valori morale înalte. Romantismul românesc poate să se încadreze în acest tipar „atât prin eclectismul său, cât și prin înclinația către forme neradicale și detotalizate, către istoric și etnic, cu precizarea că el comportă nuanțe absolut particulare ce se cuvin relevate. Chiar

BDD-A24728 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.103 (2026-01-20 20:47:49 UTC)

și strict istoric, epoca romantică se suprapune la noi acestui al doilea romantism european" (Manolescu, 2008, p. 149).

În ciuda faptului că literatura românească este influenţată de romantismul şi clasicismul european, scriitorii români transformă aceste curente literare în așa fel încât acestea să se potrivească spiritului naţional, astfel că adepții romantismului românesc sunt oameni de litere care iau parte şi organizează activităţile politice; mai mult decât atât, aceștia sunt și militanți, drept dovadă că Revoluţia de la 1848 a fost condusă îndeosebi de personaje care activau în domeniul literaturii.

Romantismul românesc accentuează ideea de modernizare și emancipare a poporului din mai multe puncte de vedere: politic, social, naţional și cultural și devine vizibil în secolul al XIX-lea, odată cu apariția generației pașoptiste, din care făcea parte și Ion Heliade Rădulescu. Aceștia formează o generație unitară „atât prin tendințele lor sociale și morale, cât și prin particularitățile lor stilistice" (Vianu, 1981, p. 19). În plus, secolul al XIX-lea se caracterizează prin inovații care s-au impus în spațiul cultural românesc, „a căror esență este democratizarea culturii" (Țugui, 1974, p. 74), iar literatura romantică din perioada pașoptistă este o literatură angajată, pusă în slujba idealului național. Așadar, Heliade este, fără îndoială, un adept al ideologiei romantice din perioada pașoptistă prin prisma faptului că tendințele acestui curent se manifestă într-un mod mai vizibil la el în comparație cu alți scriitori de la acea vreme.

Ion Heliade Rădulescu s-a adaptat specificului literaturii din prima jumătate a secolului al XIX-lea, prin următoarele aspecte: eliberarea de orice dogmă, stabilirea statutului spiritual și social al artistului, credința în idealuri care provin din convingeri democratice și umanitare puternice, prin orice mijloace.

Creația poetică a lui Heliade a ajuns la un apogeu între anii 1830-1850, talentul său poetic fiind apreciat din perspectiva amplă a fenomenului literar existent în acea perioadă. Arderea etapelor și ascensiunea rapidă într-un timp scurt sunt direct responsabile pentru plasarea „cotelor valorice" (Țugui, 1984, p. 129) ale poeziei la un nivel ridicat. Scriitor de formație clasică, dar atras de poezia romantică, Heliade nu va abandona însă clasicismul, traducând în continuare operele clasicilor, cu scopul clar de a facilita dezvoltarea poeziei în literatura noastră română și, totodată, pentru a le asigura succesorilor lui bazele unei culturi propice scrierii.

În ceea ce privește poezia romantică, aceasta e grupată în două faze: prima - de inspirație lamartiniană, importantă pentru modernizarea liricii românești, iar a doua - de inspirație hugoliană, care reprezintă lupta pentru ideal. Aceste tipare nu au însemnat altceva decât un punct de plecare în stabilirea unor teoretizări care, mai târziu, vor sta la baza culturii române în întregul său proces de dezvoltare.

Romantismul românesc și cel european au trăsături comune: subiectivitatea trăirilor, aspiraţia spre absolut, exaltarea eului, cu mențiunea că celui național i se poate adăuga patriotismul. Astfel, aceste caracteristici se regăsesc cu ușurință și în creația poetică a lui Heliade.

Cu toate că personalitatea culturală a lui Heliade cunoștea valențe multiple, el dorea să fie în primul rând poet, acest lucru datorându-se educației pe care o avea, dar și modelelor impuse sau descoperite chiar de el însuși. În primă fază, el a optat pentru lirismul romantic, mai ales pentru ce însemna acest curent ca manifestare poetică. Această abordare survine din mai multe cauze. În primul rând, este vorba de factorul temperamental, Heliade fiind un romantic, fără îndoială: „Tumultoasa viață interioară, vizionarismul, privirea antitetică a lumii, tentația timpurie a angajării în bătăliile vieții, curiozitatea mereu vie în fața misterelor existenței individuale și universale l-au orientat în mod natural în această direcție" (Țugui, 1974, p. 130). În al doilea rând, prima jumătate a secolului al XIX-lea era epoca în care romantismul triumfa. Aceste două

BDD-A24728 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.103 (2026-01-20 20:47:49 UTC)

aspecte au coincis și l-au transformat pe Heliade într-un promotor al curentului romantic, privit „ca o cale a viitorului" (Țugui, 1974, p. 130).

Heliade aprecia poezia ca artă și credea cu tărie în caracterul ei modelator, iar simțul poetic și cel critic se împletesc cu imaginația. De altfel, imaginația este o caracteristică definitorie a unui scriitor, iar Heliade dispunea de o imaginație bogată. „O imaginație specială însă, nuanțată de anumite predispoziții ale lui și de ceea ce primise de la diferite înruriri. Resurse deosebite nu avea spiritul său, avântări îndrăznețe, cu străbateri largi nu vedem la dânsul, dar neastâmpărul gândurilor lui îl făcea să treagă mai departe de ce-i opria privirea uneori și, plecând de la vreo impresie, legând de ea altele, înflorind câte un amănunt, ajungea să dea scrisului său formă atrăgătoare, să atenueze ce altfel ar fi fost prea prosaic" (Densusianu, 1929, p. 158).

Conform mărturisirilor proprii, Heliade a început să scrie încă din anul 1821, dar poezia heliadistă a debutat odată cu publicarea volumului *Meditații poetice dintr-ale lui A. de Lamartine. Traduse și alăturate cu alte bucăți originale din D. I. Eliad*, în anul 1830, iar ulterior, în anul 1836, toate scrierile sale au fost reunite în volumul *Culegeri din scrierile lui I. Eliad de proze și de poezie*. Cele două volume conțin o notă pregnantă a liricii lamartiniene, mai ales din punct de vedere al structurii și al ideilor, însă nu se ridică la același nivel al modelului de la care pornește în demersul său.

Ca specii romantice, Heliade a abordat meditația, „dar meditația romantică pre-eminesciană își caută drumul între reflexivitatea abstractă și faptul de viață nesemnificativ, insuficient prelucrat din punct de vedere artistic" (Țugui, 1974, p. 144). Cele mai importante scrieri în acest sens sunt poeziile *Serafimul şi Heruvimul* și *Visul*.

Sub forma unei meditații pe tema condiției umane, poezia *Serafimul şi Heruvimul* prezintă, de fapt, existența aflată sub semnul dualității divinității. Prin această meditație, Heliade se plasează în lirica modernă. Serafimul este „o chintesență a fericirii senine" (Țugui, 1974, p. 144), in timp ce heruvimul provoacă teamă, arătând faptul că Dumnezeu nu iartă păcatul originar. Se conturează un cadru al Edenului terestru, „în care omul regăsește izvoarele de început ale fericirii sale" (Țugui, 1974, p. 145):

Și-n somnu-mi, și aievea ființa-ți mă-nsoțește;
Chipu-ți mi-e fat-oriunde, în preajma mea el zboară
Din soare se repede, din lună strălucește,
După pământ se nalță, din ceruri se coboară.

Pe la fântâni m-aşteaptă, cu unda se răsfrânge,
Cu frunza îmi șoptește, cu zefirul suspină,
Cu valea îmi răspunde, cu patima mea plânge,
Cu dealul se înalță, cu câmpul se alină.

Visul, una din cele mai comentate scrieri ale autorului, apare ca o continuare a poemului anterior, iar motivul principal din poezie este viața percepută ca vis. Este cunoscut faptul că romanticii folosesc în scrierile lor imagini onirice. Poezia este „o autobiografie turnată într-o temă de largă circulație" (Anghelescu, 1986, p. 91), iar D. Popovici consideră că prin aceasta, Heliade devine un inițiator al poeziei filozofice, deoarece se prezintă viața omului în general, dar prin raportare la cunoașterea propriei vieți, în primul rând. Totodată, în aceste poezii, zvâcnirea romantică a individualității este atenuată de sentimentul datoriei față de țară și popor. În plus, alegoriile ascund avataruri ale biografiei, acestea fiind prezentate sub forma unor vise cu scopul de a distruge demonii interiori, dar și eul individual și egoist, care trebuia să lase loc manifestării

BDD-A24728 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.103 (2026-01-20 20:47:49 UTC)

idealului național. Cu alte cuvinte, este vorba de o detașare de interesul individual pentru a se pune în slujba țării și a poporului, construind astfel cetatea viitorului.

O altă temă romatică românească este cea patriotică, un exemplu în acest sens fiind *O noapte pe ruinele Târgoviştei*, care repune în valoare tradiția istorică. Această meditație conține motivul ruinelor, atât de întâlnit la scriitorii romatici pașoptiști. Mai mult, aceasta descoperă puterea exemplară a istoriei și valorifică tema, care de altfel era specifică unei etape timpurii a romantismului european. Cadrul temporal al meditației este nocturn, descris sub formă de pastel, accentul deplasându-se apoi către meditația interioară, „în cea mai autentică notă romantică" (Țugui, 1974, p. 153). Poetul face apel la introspecție, reliefând zbuciumul interior:

Ochii-mi în mărmurire se uită la vecie,
Din stea în stea se plimbă, în orice stea citesc;
Sufletu-mi s-aripează și zboară în tărie,
Se scaldă în lumina eterului ceresc.

Partea mediană a poeziei este construită prin evocări, Târgoviște devenind o adunare a tuturor eroilor neamului:

Aci îmi stau de față eroii Rumâniei
Din Câmpulung, din Argeș, din Iaș, din București,
De la Traian și Negru, martiri ai viteziei,
Până la împilarea trufiei strămoșești.

Aici, această meditație pe tema ruinelor este, de fapt, o combinație între elegie și poemul patriotic, deschizându-se o poartă spre viitor. De aici derivă credința poetului în puterea vizionară și creatoare a poeziei, o caracteristică a curentului romantic.

Capodopera lui Ion Heliade Rădulescu este însă balada *Zburătorul*, care a apărut în *Curierul Românesc*, în anul 1844. Balada valorifică mitul folcloric al zburătorului, care a fost amintit în literatura română și de Dimitrie Cantemir în *Descrierea Moldovei*. Zburătorul lui Heliade este un motiv premergător liricii abordate de Mihai Eminescu sau George Coșbuc, în literatura română, iar în același timp, se apropie de zburătorul lui Victor Hugo, în literatura universală. Creația lui Heliade este un monolog alcătuit din trei părți (partea I și a III-a ca baladă, iar partea a II-a ca pastel). Segmentul al II-lea înfățișează pastelul înnoptării, o temă frecventă la romantici. În plus, pastelul reprezintă o combinare a lamartinismului cu eresurile populare. Motivul visului este prezent și aici, de fapt este vorba de proiectarea realității în vis: *Atunci inima-mi bate și sar ca din visare*; scena folclorică previzualizează cosmosul eminescian:

E noapte naltă, naltă; din mijlocul tăriei
Veșmântul său cel negru, de stele semănat,
Destins cuprinde lumea, ce-n brațele somniei
Visează câte-aievea deșteaptă n-a visat.

Tăcere este totul și nemișcare plină:
Încântec sau descântec pe lume s-a lăsat;
Nici frunza nu se mișcă, nici vântul nu suspină,
Și apele dorm duse, și morile au stat.

Motivul visului apare din nou, exact așa cum s-a întamplat la începutul poeziei.

Tema baladei este exclusiv romantică, prin „jocul nehotărât al sentimentelor, stările incerte de spirit, invazia fabuloasă a erosului în sufletul candid al fetei" (Anghelescu, 1986, p. 172).

BDD-A24728 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.103 (2026-01-20 20:47:49 UTC)

Având în vedere considerentele exprimate mai sus, Heliade se înscrie în romantism într-un mod persuasiv, devenind un „romantic român, și anume unul ce și-a asumat mari responsabilități în cultura vremii sale" (Țugui, 1984, p. 81). Heliade rămâne o figură emblematică a romantismului pașoptist, iar ideile sale moderne s-au dovedit a fi triumfătoare. Prin temele abordate (istoria, trecutul glorios, ruinele, folclorul, natura, iubirea), prin speciile cultivate, dar și prin categoriile estetice utilizate, poezia romantică a lui Heliade este interesantă, ajungând să aibă rolul de a iniția generațiile viitoare de scriitori: „Din tot acest imens material insuficient prelucrat și sedimentat, poezia românească va alege, în etapele următoare, elemente de temelie ale edificiului ei, abandonând uitării balastul" (Țugui, 1984, p. 176).

„Romanticul este un om pentru care visul există, atât ca mod de cunoaştere a vieţii psihice, cât şi ca izvor de poezie. În această mare familie romantică se pot aşeza scriitori din toate secolele. Romantismul, departe de a fi un curent literar trecător, este dimpotrivă un mod permanent de viaţă sufletească, capabil mereu de înnoire creatoare, atât în ce priveşte explorarea mişcărilor sufletului, cât şi în ce priveşte expresia" (Philippide, 1966, p. 117).

Bibliografie

Anghelescu, 1986 − Anghelescu, Mircea, *Ion Heliade Rădulescu: O biografie a omului şi a operei*, București, Editura Minerva.

Densusianu, 1929 – Densusianu, Ovid, *Literatura română modernă, volumul al II-lea: Poesia în spirit vechi și cea de tranziție – Cel dintâi poet modern: V. Cârlova, Curentul larg de afirmare a literaturei nouă: I. Heliade Rădulescu, București*, Editura Universală.

Heliade Rădulescu, 1939 – Heliade Rădulescu, Ion, *Opere, Tomul I*, București, Editura pentru literatură și artă.

Heliade Rădulescu, 1969 − Heliade Rădulescu, Ion, *Scrieri alese*, București, Editura Tineretului.

Manolescu, 2008 – Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Pitești, Editura Paralela 45.

Philippide, 1966 − Philippide, Al., *Studii de literatură universală*, București, Editura Tineretului.

Popovici, 1972 – Popovici, Dimitrie, *Romantismul românesc*, Bucureşti, Editura Albatros.

Rosetti, Gheție, 1969 – *Studii de istoria limbii române literare-secolul XIX, studiu de Al. Rosetti și Ion Gheție*, București, Editura pentru literatură.

Țugui, 1984 − Țugui, Grigore, *Ion Heliade Rădulescu. Îndrumătorul cultural și scriitorul*, București, Editura Minerva.

Vianu, 1981 − Vianu, Tudor, *Arta prozatorilor români*, București, Editura Minerva.

BDD-A24728 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.103 (2026-01-20 20:47:49 UTC)